

Національний університет цивільного захисту
України
Кафедра соціальних і гуманітарних дисциплін

«Затверджую»
Завідувач кафедри СіГД
Полковник служби ЦЗ
О.В. Рябініна
«___» квітня 2019р.

ПОЛІТОЛОГІЯ
ТЕМА №4: «ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ»

План

1. Історія розвитку та становлення політичних партій.
2. Сутність та ознаки політичних партій.
3. Основні причини виникнення політичних партій.
4. Функції політичних партій.
5. Типології політичних партій.

Час проведення: 2 години.

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ І ПАРТІЙНІ СИСТЕМИ.

1. Сущність, місце і роль політичних партій у житті суспільства.
2. Типологія партій і партійних систем.

1. У науці завжди було велике увагу до проблеми політичних партій. Особливо пильним воно стало в останні десятиліття. «Навіть побіжний погляд на книжкові полиці бібліотек більшості сучасних політологів або на покажчики опублікованих статей майже в будь-якому професійному журналі, - пише американський учений А.Кінг - переконав би багатьох з нас в тому, що одним з найважливіших напрямків в сучасній політичній науці є вивчення політичних партій». У той же час їх роль протягом усього періоду існування оцінювалася неадекватно. Аж до виникнення парламентаризму як системи державного управління в політичних партіях вбачали джерело криз, силу, що протистоїть державі і руйнує його цілісність. І це не випадково. В умовах панування уявлень про державу як виразника загальної волі діяльність будь-яких сил, що прагнуть виступати від імені частини народу, переважно оцінювалася негативно. І тільки поява нових соціально-економічних і політичних реалій сприяло визнанню партій позитивним елементом громадянського суспільства, залучають інтереси значної частини громадян у сферу політичного регулювання.

Однак суперечки про реальний значенні партій та їх перспективи як найважливішого політичного інституту не вщухають досі. Підставою дискусії служить широко поширена в західному світі концепція інформаційного суспільства. У ній стверджується, що досягнення науково-технічного прогресу в галузі розвитку електронних засобів масової інформації та комунікації, нові інформаційні технології і загальна комп'ютеризація дозволять забезпечити пряму двосторонній зв'язок з урядом при виробленні будь-яких політичних рішень. Це різко знижує значимість і доцільність існування політичних партій. Світ вступає в епоху «постпартійної демократії». У той же час прихильники ідеї «кінця партій» явно недооцінюють їх роль у формуванні компетентної політичної еліти, не помічають можливостей соціального патронажу інтересів, захисту від тотальної маніпуляції суспільною свідомістю з боку держави.

Досвід політичного розвитку показує, що, незважаючи на песимістичні прогнози, партії залишаються найбільш ефективним механізмом, що забезпечує зв'язок громадянського суспільства і держави.

Чим це визначається?

По-перше, їх сутністю. Партії - явище об'єктивне, вони виникають на такому етапі розвитку суспільства, коли всі його структури диференційовані. У той же час їх поява пов'язана з активною діяльністю суб'єктів політики щодо реалізації своїх інтересів. Будучи елементом громадянського суспільства, партії в процесі боротьби за владу знаходять статус інституту політичної системи. Подвійна природа партій зумовлює їх становище: вони виступають в ролі посередника між громадянським суспільством і державою. Намагаючись визначити сутність політичної партії, відомий американський політолог Дж. Ла Паломбара вказує на 4 специфічних ознаки, що конституують партію:

1. Будь-яка партія є носій ідеології або, щонайменше, особливого бачення світу і людини.
2. Партія - це організація, тобто досить тривале об'єднання людей на самих різних рівнях політики - від місцевого до міжнародного.
3. Мета партії - завоювання та здійснення влади.
4. Кожна партія намагається забезпечити собі підтримку народу - від голосування

за неї до активного членства.

Спробуйте визначити, які ознаки відрізняють партію від держави, громадських (неполітичних) об'єднань.

Таким чином, політична партія є добровільне політичне об'єднання громадян, пов'язаних ідеологічною спільністю і прагнуть до реалізації програмних цілей за допомогою боротьби за владу або участі у здійсненні влади.

Незважаючи на те, що партії прагнуть завоювати владу, вони не повинні панувати.

У демократичному суспільстві партія, домігшись перемоги на виборах, стає правлячою, але не змінює своєї сутності. Вона розставляє своїх представників на ключових державних посадах, створює парламентську фракцію, забезпечує її взаємодію з електоратом, за допомогою кадрової політики впливає на політичний курс, бере участь у формуванні урядової програми. Опозиційні партії протистоять правлячій, за допомогою критики виявляють слабкі місця її курсу, пропонують свої альтернативи, конкуруючи з нею на виборах.

При тоталітаризмі відбувається зрощування партії і держави. Партія отримує права і прерогативи державної влади (пануюча партія), поступово змінюючи свою сутність. В авторитарній системі, де велике значення особистості лідера, партії, якщо їх діяльність не заборонена, виконують декоративну роль, камуфлюючи суть режиму.

Значення політичних партій у житті суспільства визначається обсягом і характером виконуваних ними функцій. Звуження обсягу функцій призводить до зниження впливу партій на всі процеси, що відбуваються в соціумі.

За сферами діяльності можна виділити 3 групи партійних функцій:

1. Політичні - формування політичного курсу, рекрутування політичної еліти, проведення виборчої кампанії.
2. Соціальні - представлення інтересів, політична мобілізація мас, політична соціалізація.
3. Внутріпартійні:

-

- А) ідеологічні
розробка партійної ідеології, пропаганда,
- б) організаційні
партійне будівництво,
фінансування діяльності.

2. Різноманіття умов призвело до утворення партій різного типу і специфічних способів їх зв'язку з суспільством і державою. Так, наприклад РСДП (б) виникла як нелегальна антисистемна партія, звідси - панування принципу демократичного централізму, жорстка внутрішньопартійна дисципліна, боротьба з фракційністю. Одна з найперших спроб класифікувати партії була зроблена Давидом Юмом (XVIII ст.). Він типологізував партії за ознаками, об'єднуючим її членів. Таким чином, йому вдалося виділити «партії за інтересами», «партії по афоректам» (орієнтованих на лідера), «партії за принципами». Юм віддавав перевагу третього типу, так як ці партії засновані на загальних ідеях, які в порівнянні з іншими критеріями носять довгостроковий і не випадковий характер.

Найбільш визнаною в західній політології є бінарна класифікація французького соціолога Моріса Дюверже (середина XX ст.). В її основу покладено 2 організаційних критерію:

- Тип зв'язків між громадянином і партією,
- Внутрішня структура.

Відповідно до них всі партії діляться на кадрові та масові.

Кадрові Масові

Утворюються електорально-парламентським шляхом. Виникають на основі загального виборчого права з масових громадських рухів.

Склад: професійні політики, прихильники членство не оформляють. Оформляється партійне членство.

Діють тільки під час виборчих кампаній. Працюють постійно, займаючись вихованням своїх членів і поповненням лав партії.

Існують на кошти спонсорів та державні дотації. Самофінансування на основі сплати членських внесків та залучення коштів від власної діяльності.

Розрізняють кадрові та масові партії з сильною і слабкою структурою. У партіях зі слабкою структурою не простежується жорсткій залежності діяльності парламентаріїв від вимог партійної програми. І навпаки, - в партіях з сильною структурою.

Свою типологію М. Дюверже доповнив ще однією ознакою - діленням по «політичним сім'ям» (ідеологічним принципам), яке спокутує недоліки організаційної типології.

Провідну роль у з'ясуванні характеру взаємозв'язків партій і держави відіграє розгляд особливостей різних типів партійних систем.

Партії у взаємодії один з одним та іншими інститутами утворюють партійну систему, під якою розуміється відображення співвідношення і розстановки сил діючих в країні партій.

Партійна система фіксує ступінь впливу партій на прийняття рішень і характер їх участі в державному управлінні.

Історія демонструє різні типи партійних систем. Відволікаючись від їх національних особливостей, за кількістю партій, що перебувають при владі, можна виділити наступні: однопартійні, біпартійності, системи «двох з половиною» партій, багатопартійні.

Деякі дослідники останнім часом однопартійну систему стали визначати як апартійную, оскільки зростає з державою, партія втрачає свої сутнісні риси.

1. Будь-яка партія є носій ідеології або, щонайменше, особливого бачення світу і людини.
2. Партія - це організація, тобто досить тривале об'єднання людей на самих різних рівнях політики - від місцевого до міжнародного.
3. Мета партії - завоювання та здійснення влади.
4. Кожна партія намагається забезпечити собі підтримку народу - від голосування за неї до активного членства.

Спробуйте визначити, які ознаки відрізняють партію від держави, громадських (неполітичних) об'єднань.

Таким чином, політична партія є добровільне політичне об'єднання громадян, пов'язаних ідеологічною спільністю і прагнуть до реалізації програмних цілей за допомогою боротьби за владу або участі у здійсненні влади.

Незважаючи на те, що партії прагнуть завоювати владу, вони не повинні панувати. У демократичному суспільстві партія, домігшись перемоги на виборах, стає правлячою, але не змінює своєї сутності. Вона розставляє своїх представників на ключових державних посадах, створює парламентську фракцію, забезпечує її взаємодію з електоратом, за допомогою кадрової політики впливає на політичний курс, бере участь у формуванні урядової програми. Опозиційні партії протистоять правлячій, за допомогою критики виявляють слабкі місця її курсу, пропонують свої альтернативи, конкуруючи з нею на виборах.

При тоталітаризмі відбувається зрощування партії і держави. Партія отримує права і прерогативи державної влади (пануюча партія), поступово змінюючи свою сутність. В

авторитарній системі, де велике значення особистості лідера, партії, якщо їх діяльність не заборонена, виконують декоративну роль, камуфлюючи суть режиму.

Значення політичних партій у житті суспільства визначається обсягом і характером виконуваних ними функцій. Звуження обсягу функцій призводить до зниження впливу партій на всі процеси, що відбуваються в соціумі.

За сферами діяльності можна виділити 3 групи партійних функцій:

1. Політичні - формування політичного курсу, рекрутування політичної еліти, проведення виборчої кампанії.
2. Соціальні - представлення інтересів, політична мобілізація мас, політична соціалізація.
3. Внутріпартійні:
-

- А) ідеологічні
розробка партійної ідеології, пропаганда,
- б) організаційні
партійне будівництво,
фінансування діяльності.

Література:

Основна:

1. Озеркин Д.П. Основы политологии: Курс лекций. - Ростов н/Д: "Феникс", 1996.
2. Мельник В.А. Политология: Учебник. - Мн.: Вышэйшая школа, 1996.
3. Политология: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. О.В. Бабкіної, В.П.Горбатенка. – К.: Видавничий центр "Академія", 2002.
4. Политология: Навч. посібник для вузів / Упоряд. та ред. М.Сазонова. –Харків. 1998.

Додаткова:

1. Бро Ф. Политология / Перевод с французского. - М., 1992.
2. Бурдые П. Социология политики. -М.,1993.
3. Гаевский Б. Философия политики. – К., 1993.
4. Зотов А.Ф. Политология как учебная дисциплина // Политология и современный политический процесс. М., 1990.
5. Бодуен Ж. Вступ до політології. – К., 1995.
6. Августин Блаженный. О граде Божием. - М., 1994.
7. Аристотель. Политика. - Сочинения: В 4-х т. - Т.3. - М., 1981.
8. Гегель Г.В.Ф. Философия права. - М., 1990.
9. Гоббс Т. Сочинения: В 2-х т. - М., 1991.
10. Маркс К., Энгельс Ф. Манифест Коммунистической партии. -Собр.соч.: Т.4.
11. Мясников О.Г. Субъекты политики. // Соц.-пол. журнал. - 1993. - №№ 5, 6.
12. Политический статус личности. // Соц.-пол. журнал. - 1992. - № 8.
13. Тард Г. Личность и толпа. - СПб, 1903.
14. Шестопап Е.Б. Личность и политика. - М., 1998.
15. Таккер Р. Политическая культура и лидерство в Советской России. От Ленина до Горбачева. // США: Экономика, политика, идеология. 1990. №12.